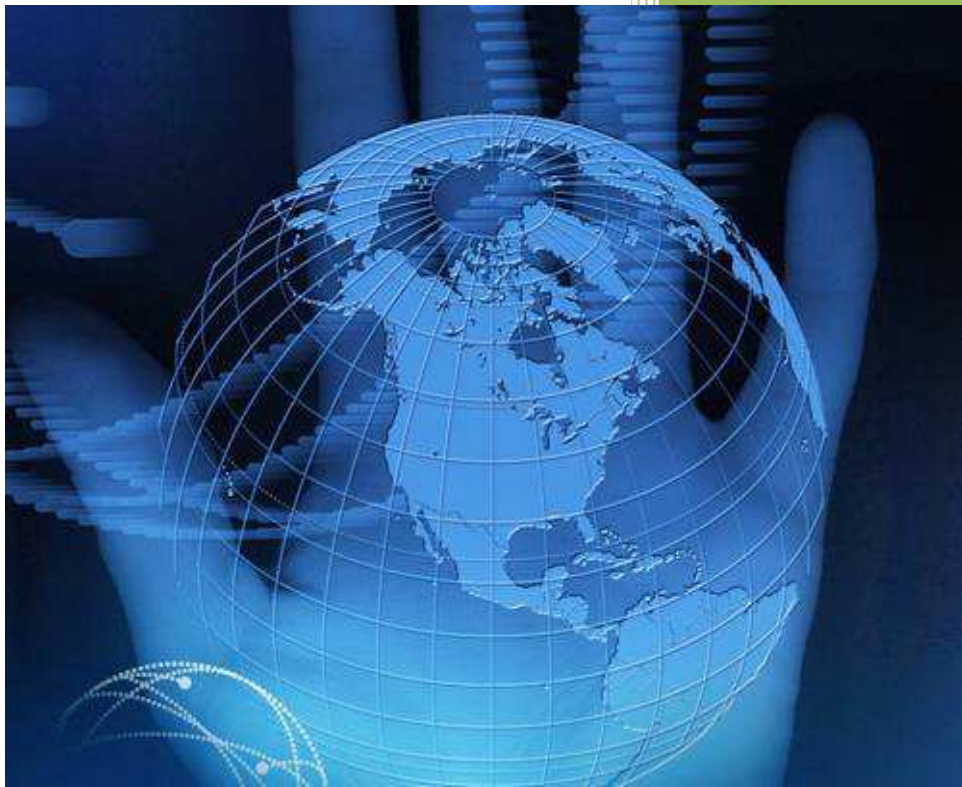

คู่มือการจัดวางระบบการควบคุมภายใน และการประเมินผลการควบคุมด้วยตนเอง (CSA)

กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ

ดำนํ้า

ภายใต้สภาวะแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการปฏิรูประบบราชการในปัจจุบัน ทำให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจต้องมีการปรับตัว กำหนดกลยุทธ์ และจัดหาเครื่องมือทางการจัดการเข้ามาช่วยในการบริหารงานมากขึ้น เพื่อนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ รวมถึงการกำหนดโครงสร้าง ข้อปฏิบัติต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม มีการสั่งการ การจูงใจ และที่สำคัญต้องมีการติดตามให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งหากหน่วยงานมีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส ยุติธรรมและสามารถตรวจสอบได้ จะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับผลประโยชน์ในระดับที่เหมาะสมและเป็นธรรมไปด้วย

ระบบการควบคุมภายใน เป็นเครื่องมือด้านการจัดการประเภทหนึ่งที่ถูกนำมาช่วยในการบริหารงาน และเป็นกลไกพื้นฐานสำคัญของกระบวนการกำกับดูแลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในหน่วยงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการป้องกันและรักษาทรัพย์สิน/การใช้ทรัพยากรของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งช่วยให้การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ในปัจจุบันหากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีการจัดการที่ดี หรือไม่มีการกำกับดูแลที่ดี (Good Governance) ไม่มีระบบการควบคุมภายในที่เหมาะสม โอกาสเสี่ยงที่อาจเกิดความผิดพลาดในการดำเนินงานของหน่วยงานจะมีมาก

เพื่อให้ทุกหน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการมีแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดวางระบบควบคุมภายในเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งองค์กร สามารถนำไปใช้ในการจัดวางระบบการควบคุมภายในของหน่วยงานตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยให้การบริหารจัดการของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง จึงจัดกิจกรรมการให้คำปรึกษาแนะนำ และจัดทำคู่มือการจัดวางระบบควบคุมภายในเพื่อให้ทุกหน่วยงานถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยอ้างอิงระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 และแนวทางการจัดวางระบบควบคุมภายในและการประเมินผลการควบคุมภายใน ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเล่มนี้จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการมีการจัดวางระบบควบคุมภายในที่ดีทุกหน่วยงาน โดยนำคู่มือที่จัดทำขึ้นนี้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กลุ่มตรวจสอบภายในระดับกระทรวง

กันยายน 2555

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่ 1 บทนำ

หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือ	2
ขอบเขตของคู่มือ	2
คำจำกัดความ	3
ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุม	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5

บทที่ 2 หลักการควบคุม

ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน	6
มาตรฐานการควบคุมภายใน	8
โครงสร้างและลักษณะของการควบคุมภายใน	13

บทที่ 3 การจัดวางระบบการควบคุมภายใน

การกำหนดหรือออกแบบการควบคุมภายใน	19
ระดับของการจัดวางระบบควบคุมภายใน	25
ขั้นตอนปฏิบัติในการจัดวางระบบการควบคุมภายในและแบบฟอร์มการรายงาน	27
การนำระบบการควบคุมภายในที่กำหนดไปสู่การปฏิบัติ	29

บทที่ 4 การติดตามประเมินผลการควบคุมภายใน

หลักการพื้นฐานในการประเมินผล	30
การดำเนินการติดตามประเมินผลการควบคุมภายใน	31
การประเมินผลการควบคุมด้วยตนเอง (Control Self – Assessment : CSA)	32
ขั้นตอนการประเมินผลการควบคุมภายในและแบบฟอร์มการรายงาน	37
การสรุปผลการประเมินการควบคุมภายใน	53

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 การจัดทำรายงานการควบคุมภายใน	
วิธีการจัดทำรายงานการประเมินผลการควบคุมภายใน	57
★ การจัดทำรายงานการประเมินผลการควบคุมภายในระดับส่วนงานย่อย	58
★ การจัดทำรายงานการประเมินผลการควบคุมภายในระดับหน่วยรับตรวจ	77
สรุปขั้นตอนการดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินผลการควบคุมภายใน	80
★ ระดับหน่วยรับตรวจ	80
★ ระดับส่วนงานย่อย	82
การจัดส่งรายงาน	84
บทที่ 6 มาตรฐานการปฏิบัติงาน	
ระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง	85
มาตรฐานของกระบวนการ	85
เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง	85
การจัดเก็บข้อมูลและการเข้าถึงเอกสาร	88
ระบบการติดตามและประเมินผล	89
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก ก	
ตัวอย่างรายงานการควบคุมภายในระดับหน่วยรับตรวจ	92
ตัวอย่างรายงานการควบคุมภายในระดับส่วนงานย่อย	106
ตัวอย่างรายงานการควบคุมภายในของผู้ตรวจสอบภายใน	134
ภาคผนวก ข	
ตัวอย่างแบบประเมินองค์ประกอบของการควบคุมภายใน	137
ตัวอย่างแบบสอบถามการควบคุมภายใน	150
ภาคผนวก ค	
ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน	179
พ.ศ. 2544	